
Mitul “bunului împărat” în Transilvania sub Iosif al II-lea

Petre DIN

Recentele schimbări survenite în plan social, politic și economic tind să demonstreze că o societate nu poate să se elibereze complet de mit, căci unele din notele esențiale ale comportamentului mitic, model exemplar și întruparea unor așteptări mesianice sunt universal valabile oricărei condiții umane. Când Jung își intitula una din cărți “Omul în căutarea sufletului”, el afirma că lumea modernă, în criză după ruptura sa de creștinism, este în căutarea unui nou mit, care singur i-ar permite să-și regăsească o nouă sursă spirituală și i-ar reda forțele creatoare. Încercarea de a defini mitul a frământat gândul și sensibilitatea multor generații de oameni iluștri, fiecare din ei încercând să soluționeze problema făcând apel la metodologia, informația și afectivitatea epocii. De la sensul de ficțiune, se ajunge uneori la cel inițial, de istorie adevărată, apoi din nou la valoarea de simbol moral ori fabulă prin care individul, agresat de mediul social sau natural, caută explicații și soluții problemelor cu care se confruntă.

Miturile, construcții ale imaginarului colectiv, au depășit sfera investigațiilor exclusiv ale mitologiei, fiind tot mai mult asumate de istorie, deoarece mitul, prin definiție, aparține colectivului, el justifică, susține și inspiră existența și acțiunea unei comunități.¹ Mircea Eliade remarcă faptul că, în epoca modernă, odată cu descoperirea Orientului de către europeni, se produce o resurrecție a iraționalului, inconștientului, simbolului, artelor exotice, toate luate împreună “ajutând indirect Occidentul, pregătindu-l pentru o înțelegere mai vie, deci mai profundă, a valorilor extrac europene și, în cele din urmă, pentru dialog cu populațiile noneuropene”². Filosoful român afirmă că mitul și elementele sale convergente – simbolul și imaginea aparțin vieții spirituale, că ele pot fi camuflăte, deformate, dar nu pot dispărea. În argumentarea afirmației sale el oferea un exemplu concludent prin mitul paradisului terestru, mit care poate fi detectat și în zilele noastre, indiferent de progresele științei și tehnologiei moderne. Conform viziunii sale, elementele definitorii acestui mit sunt: “Existența se desfășoară în afara Timpului și istoriei, omul e fericit, liber, nu trebuie să muncească pentru a trăi, femeile sunt frumoase, veșnic tinere, nici o lege nu le îngrădește dragostea. Nuditatea își regăsește în insula îndepărtată sensul ei metafizic: condiția omului desăvârșit – a lui Adam înainte de păcat”³.

Concluzia ultimelor cercetări în domeniul mitologiei se centrează pe ideea că în situații de criză economică, socială, politică ori culturală, se reactivează spontan un mod de gândire simbolică, gândire care face apel la un fond imagistic fundamental. Această pliere a individului spre simbolic și mitic poate fi interpretată și în sensul unei reacții de autoapărare, recrudescența imaginilor arhetipale în ansamblul manifestărilor colective, purtând amprenta unor schimbări de natură socială. În aceste condiții, lumea primordială regăsită în imaginarul simbolic este mult mai bogată decât simbolismul ideologic al oricărui moment istoric dat și prin proiecția ei în contemporaneitate poate genera mersul înainte al civilizației.

Putem privi mitul din mai multe ipostaze din care menționăm, paradigmă a comportamentului uman exemplar, personajul salvator, spiritul justițiar, ipostaze posibil de manifestat atât în societățile tradiționale, dar, în egală măsură, în cele moderne. Unei astfel de realități pluridimensionale îi corespunde mitul politic al lui Iosif

---

¹ Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, București, 1987, p. 10.

² Idem, *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 13.

³ *Ibidem*, p.14-15.

al II-lea. Oamenii timpurilor moderne sunt tot mai mult tentați să-și canalizeze o însemnată parte a aspirațiilor lor și o parte din pasiunea religioasă spre politică, iar această mutație înseamnă metamorfozarea ideologiilor în mitologii, în cadrul cărora un număr însemnat de lideri politici sunt învestiți cu însușiri eroico-divine.

Istoria politică modernă și contemporană creează o serie de personaje charismatice într-o diversitate tipologică, pornind de la principele luminat la “duce”, “fuhrer”, ajungând în zilele noastre la o exacerbare fără limite a conducătorului, manifestată prin cultul personalității – geniul Carpaților, marele timonier fiind numai câteva exemple.⁴ E. Kantorowicz a arătat că un simbol al autorității și puterii, regele, reunește în imaginarul colectiv două corpuri: unul material, vizibil, care s-a născut și moare, celălalt invizibil, dar desăvârșit, infailibil și nemuritor.⁵ Raoul Girardet apreciază că nașterea mitului politic (indiferent de formele sale de manifestare, mitul bunului împărat sau eroul salvator) se situează în momentul în care traumatismul social se transformă în traumatism psihic, deci e legată întotdeauna de intensitatea angoaselor și a incertitudinilor.

Mitul “bunului împărat” s-a bucurat de o atenție specială și în istoriografiile cehă, slovacă, poloneză și rusă, fiind valorizat ca “un monarhism naiv” sau “monarhism țărănesc”, iar ca explicație dominantă, aceea a unei presiuni exercitate prin sugestie ideologică. Această codificare a mitului într-o manipulare din partea Vienei, a dorințelor țărănești spre obiective nepericuloase pentru putere este o abordare unilaterală care ignoră mutațiile survenite în structura puterii de stat, exemplul reformismului iosefinist, dar și în conștiința țărănimii, care poate să valorizeze pozitiv sau negativ discursul aulic vienez.⁶ Mitul nu reprezintă doar un slogan imperial, ci aderența țărănimii la el. Mai mult, mitul este și un releu de comunicare între împărat și conștiința țărănimii, care acum are posibilitatea de a-și exprima consimțământul față de inițiativele salutare ale puterii de stat. În acest sens, răscoalele țărănești care au bulversat regiunea în perioada medievală și premodernă înregistrează proiecția mitică a împăratului “bun”, apropiat poporului și dispus a-i soluționa problemele.

Mitul “bunului împărat” se naște dintr-un fond preexistent la nivelul conștiinței societății tradiționale românești, atașată unei maniere specifice de percepție și valorizare a puterii văzută ca instanță supremă, iar stăpânul (împăratul) reprezintă pentru ea mandatarul puterii lui Dumnezeu pe pământ. Peste acest fond se suprapune propaganda oficială a Curții vieneze, care urmărea același lucru: să obțină ascultarea și încrederea supușilor, în vederea păstrării păcii și liniștii în imperiu. Prin diverse metode subtile se urmărea configurarea la nivelul conștiinței altor popoare din imperiu – de sentimente prodinastice, care, în timp, prin cultivarea continuă, se vor transforma într-un autentic patriotism dinastic.

Sub aspect psihologic, mitul este posibil datorită faptului că membrii unei societăți tradiționale își desfășoară activitatea într-un climat de așteptare și încordare, de teamă, căutând să-și găsească un protector împotriva universului ostil (natură, sistemul social), protector care, de regulă, este găsit în obștea satească, în stăpânul pe al cărui domeniu lucrează, ori în persoana suveranului. O astfel de societate tradițională, o civilizație țărănească, rustică, întâlnim și în Ardealul secolului XVIII, o societate care în condițiile de atunci, era în căutarea unui apărător și a unui salvator legitim care să-i ofere soluția, ieșirea din mizeria social-politică în care se zbătea. Acestui orizont de așteptare i-a corespuns credința românilor ardeleni în monarhul vienez, el fiind asociat cu simbolul luminii, fiind cel care a reușit să restaureze o ordine dereglată, și chemat să rezolve un deziderat de amploare, și cel care face să dea înapoi forțele răului.⁷

La nivelul lumii tradiționale, dominată încă de o gândire colectivă, în care membrii care o compun nu au un sistem propriu de a gândi și percepe realitatea înconjurătoare în toate formele ei complexe și multiple, nu și-au construit încă concepte conștiente sau logice, apariția sau, mai bine zis, inventarea unui mit este un lucru cât se poate de firesc. Parafrazându-l pe G. Cocchiara, care spunea că “înainte de a fi fost descoperit, sălbaticul a fost

⁴ Raoul Girardet, *Mythes et mythologies politiques*, Paris Seuil, pp. 63-96.

⁵ E. K. Kantorowicz, *Les deux corps du roi, Essai sur la théologie politique au Moyen Age*, Paris, 1989.

⁶ Iosif Wolf, *Răscoala din Boemia (1775) și răscoala lui Horea*, în “Răscoala lui Horea, Studii și interpretări istorice”, 1984, Editura Dacia, Cluj, p. 189.

⁷ Raoul Girardet, *op.cit.*, p. 15.

mai întâi inventat”⁸ de oamenii secolelor XVI - XVIII, în conformitate cu preocupările lor morale, politice și sociale, am putea afirma că și mitul bunului împărat austriac a fost confecționat de ardeleni la începutul secolului al XVIII-lea, ca un răspuns la speranțele și întreprinderile lor politice, în vederea obținerii unor drepturi ce li se cuveneau, dar care au fost încălcate de nobilimea maghiară în decursul timpului. Privind lucrurile din aceste perspective putem admite că este absolut firescă nașterea și funcționarea acestui mit în sensibilitatea colectivă românească.

Mitul politic al bunului împărat, cristalizat odată cu instaurarea habsburgilor în Transilvania, atinge apogeul în timpul lui Iosif al II-lea (1780-1790). În istoria raporturilor politice dintre Viena și românii din Transilvania, lui Iosif îi revine rolul unei figuri epocale. Definind memorabil consecințele iosefinismului pentru români, David Prodan nota: “Nici un cap încoronat al monarhiei nu a reușit vreodată să întrunească într-o măsură atât de considerabilă simpatiile unui întreg popor, nici unuia nu i-a reușit să ancoreze atât de durabil ideile împăratului salvator în masele populare.”⁹

În jurul persoanei lui Iosif al II-lea se va constitui de timpuriu o atmosferă mitică de personaj salvator îndelung așteptat. Neputând avea copii pe linie masculină, împăratul Carol al VI-lea a impus la tronul imperiului pe fiica Maria Tereza prin Pragmatica Sancțiune, fără ca prin aceasta să acopere vidul de legitimitate. De aceea, pe acest fond de așteptare plină de speranțe, era imperios necesară nașterea unui prinț în familia împărătesei. Pioasă și bună catolică, suverana a adresat rugăciuni fierbinți sfântului Iosif, protectorul familiilor însărcinate. Copilul născut la 13 martie 1741 era un băiat și va primi numele de Iosif al II-lea, cu acest nume se va urca pe tronul Imperiului Habsburgic.¹⁰ Așteptarea salvatorului sub diversele sale forme este mereu prezentă în zorii epocii moderne. Acestei așteptări i se subsumează și împărăteasa, care a așteptat nașterea unui prinț, pentru a asigura coeziunea dinastică în familia habsburgilor.

Iosif al II-lea a fost fiul cel dintâi la părinți: Francisc Stefan de Lorena și mama, Maria Tereza. Educația și instrucția în meseria de principe au fost făcute de baronul Bartenstein. Încă de tânăr se va iniția în domeniile politicii, dreptului, istoriei, manifestând o tendință vădită de a reforma instituțiile statului. Inteligent de la natură, de un temperament viu și vesel, minte ageră și memorie bună, Iosif al II-lea avea totodată și o voință neînduplecată. În aprilie 1764, când tatăl său era încă în viață, Iosif a fost încoronat ca rege al Germaniei, iar după moartea neașteptată a tatălui său, Francisc Stefan de Lorena, i-a urmat la 18 august 1765 la tron ca împărat al Sfântului Imperiu Romano-German și devine coregent al posesiunilor ereditare ale casei de Habsburg, precum și comandant suprem al trupelor.

Adept fervent al despotismului luminat, Iosif considera că misiunea sa ca lider politic este fericirea supușilor săi. Animat de pragmatismul tipic german, suveranul s-a arătat ostil nobilimii necontribuabile și nelucrative, dar a manifestat o neobișnuită simpatie față de masele de țărani de pe tot cuprinsul imperiului. Demofilia sinceră exprimată în repetate rânduri de Iosif apare în scrierile sale încă din 1765, cu prilejul preluării coregenței: “Politica nu are decât o singură bază și aceasta este poporul, pentru că poporul dă soldați și poporul plătește dare. De aceea menirea statului, respectiv a prințului este să apere poporul împotriva claselor privilegiate. Să nu tragă pielea de pe 200 de țărani pentru un trădător de domn! Privilegiile și drepturile speciale ale ordinilor și stărilor formează numai o piedică, de aceea trebuie șterse.”¹¹

Subsumată acestui obiectiv, cunoașterea realității Transilvaniei o face prin contactul direct cu masele de supuși, pentru a cărei îndeplinire nu precupește nici un efort. Contemporanul și adversarul său cel mai redutabil, Frederic al II-lea al Prusiei afirma despre Iosif că și-a condus imperiul mai mult din diligență. În deplin acord cu demofilia și populismul imperial – primirea țăranilor în audiență, ce datează din perioada guvernării mamei sale Maria Tereza, devine o practică curentă sub Iosif al II-lea, instrucțiunile aflate în uzul Curții vieneze

⁸ G. Cocchiara apud Mircea Eliade, *Mituri, vise, mistere*, Editura Științifică, București, 1991, p. 140.

⁹ David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, Editura Dacia, Cluj, 1984, p. 137.

¹⁰ Victor Lucien Tapié, *L'Europe de Marie Therese*, p. 50.

¹¹ Von Arneth, *Maria Theresia und Joseph II: ihre Correspondenz*, tom III, Wien, 1868, pp. 335-361.

precizau că împăratul “ținea ușile deschise” în orice zi, la orice oră, fie pentru a asculta plângerile, fie pentru a lămuri dubiile.¹²

O dimensiune majoră a mitului creat în jurul persoanei sale este dată de numeroasele sale călătorii, de multe ori călătorind incognito sub numele de comitele Falkenstein, însoțit numai de către un general, un ofițer de stat major și de secretari cărora le dicta rezultatele experienței sale, iar uniforma o îmbrăca mai rar, umblând mai mult în frac (deci mai ușor îmbrăcat), ca să poată vedea și studia toate, starea trupelor, a fortificațiilor, starea nefericită a iobăgiei. În 1769 Iosif, călătorind în Italia, se va întâlni la Roma cu fratele său Leopold, duce de Toscana, și-n acest scop locuitorii au încercat să-l întâmpine cu toată pompa specifică italienilor, însă el a refuzat cu mulțumire, ca un comite de Falkenstein. Tot în acel an, trecând prin Moravia, s-a oprit la domeniul prințului Lichtenstein – unde oamenii se aflau la arăturile de toamnă. Împăratul a luat de la un țăran coarnele plugului, trăgând câteva brazde de arătură, uimind mulțimea țăranilor prezenți. Gestul unic până la acea vreme a avut menirea să sensibilizeze profund imaginația aprinsă a țăranilor în fața acestui fapt ieșit din comun pentru un cap încoronat și care colportat intuitiv, va întări dimensiunea mitică a lui Iosif al II-lea. Un monument de marmură stă până astăzi pe locul unde arase împăratul, iar plugul cu care trăsesse brazdele se conservă în palatul provinciei la Brunn.¹³

În fața programului reformist inițiat de împărat, ostil nobilimii, un segment important al ei recunoștea în persoana imperială un personaj de excepție și, de aici, respectul și admirația sa. Concretizând această idee, baronul Laurențiu Orczy instalează în noiembrie 1782 pe contele Janos Teleki în funcția de comite suprem al comitatului Ugocea, afirmând următoarele: “este fericit cine poate trăi sub stăpânirea acestui domnitor a cărui mărire și înțelepțiune întunecă pe împărații din vechime și unii îl aseamănă cu înțeleptul Solomon, iar cei mai mulți îl numesc iubitorul neamului omenesc.”¹⁴

Referitor la călătoriile lui Iosif în Banat și în Transilvania, prima dintre ele s-a realizat în calitate de coregent în 1773, având ca principal obiectiv cercetarea stărilor de lucruri în Transilvania și inspectarea granițelor. Călătoria împăratului aduse cu sine un adevărat reviriment în spiritele supușilor români, fiind percepută la nivelul sensibilității colective ca un fapt extraordinar ce-l va determina pe pronotarul Mediașului, Mihail Conrad de Heydendorff, însoțitor și interpret al împăratului să noteze în memoriile sale: “În sfârșit a sosit momentul în jurul anului acesta (1773), când am fost fericiți a primi pe monarhul. Țara era în mișcare pentru acest eveniment rar, căruia nici nu știe cum trebuie să i se facă față, pentru că nu era în viață nici un cetățean al patriei, care să fi văzut în țară pe domnitorul său, fiindcă domnitor din casa austriacă nu mai fusese în țară.”¹⁵

Atmosfera evocată de Heydendorff în memoriile sale trădează emoția: așteptare și respect față de persoana suveranului, toate luate laolaltă reprezintă tendințe confuze, incoerente în mentalul colectiv ardelean. Se înțelege că oriunde era ostășime în garnizoane, îl aștepta pe împăratul său cu paradă, iar miile de locuitori, situați de-a lungul drumului, îl întâmpinau în genunchi, unii bucurându-se, alții plângând și mulți cu suplice ridicate în sus, pe care împăratul le aduna în trăsura sa, iar pe mulți îi întreba de cuprinsul doleanțelor lor. Iosif învățase și câteva expresii românești, ca să poată întreba, și la alții să răspundă.¹⁶

Gesturile de bunăvoință și sociabilitate, puținele cuvinte în limba română au contribuit la difuzarea și receptarea imaginii împăratului în mentalul colectiv ca personaj justițiar îndelung așteptat. În problema unui proces de hotărâre dintre comuna armenescă Dumbrăveni și comuna Saros, împăratul a oprit trăsura și s-a informat despre starea conflictuală existentă. Din comună a ieșit preotul român în veștminte bisericești cu tot poporul, bărbați și femei, și așteptau pe Iosif în genunchi. Văzându-i, acesta le zise și-i încurajă: “Scula, scula”. Specifice

¹² Adam Wolf, Hans von Swiedenek, Sudendorff, *Osterreich unter Maria Theresia, Joseph II und Leopold II, 1740-1792*, Berlin, pp. 562-582.

¹³ G. Bariț, *Părți alese din Istoria Transilvaniei*, Sibiu, 1889, vol I, p. 12.

¹⁴ Ioan Lupăș, *Studii, conferințe și comunicări istorice*, I, 1927, pp. 313-314.

¹⁵ Michael Confad de Heydendorff în “*Izvoarele răscoalei lui Horea*”, seria B, izvoare narative, vol. I, p. 75.

¹⁶ *Ibidem*, p. 2-3.

lunii imperiale sunt ținuta sa majestuoasă, răbdarea și interesul manifestat de acesta în toate întâlnirile cu țărani, dar și gratitudinea imperială față de cei opresați. Înainte de a ajunge la Mediaș, împăratul fu întâmpinat de câțiva preoți neuniți cu protopopul lor și de poporeni ai lor cu o suplică, în care cereau să li se permită a-și construi biserici. Iosif a vorbit iarăși românește cu preoții, punându-le câteva întrebări și le-a dat un răspuns favorabil. După ce Heydendorff le-a interpretat acesta, românii s-au arătat pe deplin mulțumiți și s-au înclinat până la pământ.¹⁷

Legitimitatea eroului salvator este înrupată de calitățile deosebite cu care acesta este înzestrat. Împăratul se oprește să asculte nevoile oamenilor, culege personal suplicile lor. Le intră uneori în casă. Li se adresează cu câteva cuvinte, promițându-le “oi căuta” să le rezolve problemele. Notarul Heydendorff menționează în memoriile sale că în timpul primei călătorii a împăratului în Transilvania s-au adunat în jur de 19 000 de petiții, fapt încurajator pentru orizontul de așteptare al țărânimii, care și-a legat destinul de cel al persoanei imperiale, dar, în egală măsură, arată și gravitatea stărilor de lucruri în Transilvania. Pe un plan mai general, atenția plină de semnificații a lui Iosif față de români le-a accentuat neîncrederea în administrația locală și domniile de pământ și le-a întărit credința în “bunul împărat”. Vizita împăratului a lăsat țărâניה plină de speranțe în posibilitatea îmbunătățirii stării sale, iar clasa nobiliară și dregătorii de toate rangurile neliniștiți de noile reforme care puteau periclita privilegiile și condițiile sociale.¹⁸

A doua călătorie în Banat și Transilvania s-a desfășurat în vara anului 1783 pe fondul unui climat de așteptare populară intensă. Desființarea iobăgiei în Boemia și Ungaria la 1781 și colportarea zvonurilor ca asemenea măsuri să fie luate și în Transilvania, au accentuat orizontul de așteptare populară. Pe parcursul călătoriei sale, aceeași mulțime îl asaltează cu plângerile sale. “Toți au fost primiți de către însuși împăratul, care îi aștepta în ușa anticamerei, iar problemele de mai mică însemnătate le rezolva pe loc, verbal. În problemele mai complicate, suplicantul era poftit în cameră, îl asculta și-l întreba asupra tuturor împrejurărilor în legătură cu obiectul plângerii. Datorită faptului că numărul suplicanților s-a înmulțit peste măsură, împăratul n-a mai putut sta de vorbă cu fiecare, însă fiecărui suplicant îi luă personal suplica cu mâna lui, iar un gardist ducea petițiile în camera de lucru a împăratului, de unde erau trimise la Viena, spre examinare și rezolvare. Cei mai mulți suplicanți erau țărani români veniți cu toții a se plânge.”¹⁹

Aflându-se la Brașov, la 8 iunie – duminica Rusaliilor, împăratul a ascultat liturghia în biserica romano-catolică, după aceea a mers la biserica cea mare a luteranilor, unde a ascultat vreo zece minute predica parohului Preidt, spre cea mai mare surprindere a poporenilor, după aceea s-a îndreptat spre biserica ortodoxă Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului. Era un exemplu de transpunere în practică a decretului de toleranță din 1781.

Ultima călătorie întreprinsă de Iosif al II-lea în Transilvania s-a realizat în 1786. A vizitat birouri, arhive, aresturi, a acordat audiențe, a purtat discuții cu guvernatorul Bruckenthal, cu comandantul general. Așa cum mărturisește Heydendorff, împăratul s-a arătat “rece și indiferent către autorități, dar a fost și cu românii scurt la vorbă”. Atitudinea protectoare, bunăvoința și înțelegerea imperială au întărit convingerea românilor ardeleni într-o schimbare generală și fericită a viitorului lor. În urma călătoriilor lui Iosif al II-lea, toate instituțiile statului au pierdut mult din groaza pe care o inspirau până atunci, iar țărani capătă curaj și îndrăzneală. Astfel, în 1773, țărani din jurul Panticeului (Solnocului interior) în frunte cu soldatul Iosif Deac, atacă și pradă castelul comitelui Inczédi, iar pe comite, deoarece cu prilejul călătoriei lui Iosif al II-lea s-ar fi exprimat că “împăratul e nebunul românilor” (stultus Valachorum), l-au prins, l-au bătut crunt și l-au silit sub sabie să jure credință împăratului”.²⁰

Alt element constitutiv al mitului, reformele iosefine (edictul de toleranță, desființarea iobăgiei și acordarea concivității pe fundus regius), au venit în întâmpinarea așteptărilor românești. Edictul de toleranță religioasă din 1781, în virtutea căruia fiecare religie va avea dreptul să se manifeste și va stipula ca fiecare comunitate de

¹⁷ *Ibidem*, p. 38.

¹⁸ David Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol I, Editura Dacia, Cluj, 1979, p. 70-71.

¹⁹ T. V. Păcățean, *Cartea de Aur*, I, 1902, Sibiu, p. 85.

²⁰ Afirmarea românească în Someș, Cluj, 1937, în David Prodan, *op. cit.*, p. 73.

credincioși să-și construiască biserica și școala, acolo unde erau mai mult de 100 de familii, va motiva și mai mult mulțumirea și recunoștința românilor față de Iosif al II-lea. Protopopul Moise Moga din Săliște își începe astfel “Protocolul poruncilor” la 1782 cu Stihuri de laudă și de mulțumire dedicate împăratului, fapt ce reflectă sentimentele de recunoștință a comunităților de români, liberi de-acum să-și exercite credința:

“Lui Iosif împărat cu bună fericire
De aceasta românii mulțumesc
Și pe Iosif împăratul Românilor fericesc
Căci el ca un îndurat s-au milostivit
Pre români într-a sa voință i-au îngăduit
Biserici, preoți, dascăli a ridica îngăduiește
De aceia tot poporul foarte-i mulțumește
Acestea zicând și cu mare căldură grăind:
<O, dulce Iosife, împărate și cu totul luminate,
Cea neîncetată lui Dumnezeu mulțumită înălțăm
Și pre Dânsul pentru împărăția ta îl rugăm
Și încă noi de-a pururea și întotdeauna vom sta
Picătura de sânge cea de pe urmă
Pentru împărăția ta vom da>”.²¹

David Prodan a surprins concret, coerent și plastic schimbările profunde în psihologia și mentalitatea țăranilor ca urmare a politicii imperiale și a atitudinii personale a împăratului. “țărănimea vede că nu mai e lăsată la discreția stăpânilor săi. Stăpânul nu mai e sacrosant, atotputernic, inatacabil. Și deasupra lui este o lege, o autoritate supremă, care se arată ocrotitoare, a împăratului. Mental există și pentru supus un drept, o justiție, o apărare. Nu se respectă, e abuz. El poate face acum mai bine distincția dintre “legal” și “ilegal”, e mai conștient de nedreptate, meditează altfel asupra condiției sale în genere.”²²

Credința în spiritul justițiar al împăratului atinge cote ridicate în lumea rurală românească. În agitațiile sale pentru pregătirea răscoalei, Horea a făcut adeseori apel la “voia și porunca împăratului”, după cum reiese din circulara adresată judei din Ponor, chemând țăranii din acest sat împreună cu cei din Bucium, Lupșa și Mujina la o adunare în Câmpeni și arătând anume că această chemare o face “cu voia împăratului.”²³ Este ușor de înțeles ce răsunet puteau să aibă astfel de chemări în sufletul țăranimii iobage românești, sporindu-i speranța într-o apropiată emancipare socială, speranță îndreptățită și mai mult, cu cât în sprijinul ei putea fi invocată însăși “voia împăratului”. Ontologic discutând, faptul nu este surprinzător, deoarece una din trăsăturile mentalității țăranimii care s-a menținut până la răscoala din 1907 – a reprezentat-o credința în “bunul suveran”. Convingerea atât de necesară mitului că “si le roi savait” (dacă regele ar ști), abuzurile și nelegiuirile ar lua sfârșit își are originea în dimensiunea mistică creată în jurul persoanei suveranului, perceput ca “unsul lui Dumnezeu”. Înțeles în această ipostază, suveranul nu putea fi decât bun și drept, garant al legalității, mereu încălcate de subordonații săi în defavoarea țăranimii.

Audiențele lui Horea la împăratul vienez au alimentat și mai mult speranța iobăgimii române într-o modificare în bine a condiției sale sociale. În cursul ultimei audiențe la împărat, 1 aprilie 1784, acesta, conform legendei colportate de Horea la întoarcerea în mijlocul țăranimii, ar fi îndemnat la răscoală prin cuvintele: “tut ihr das” (faceți voi aceasta). Împăratului i se atribuie aceste cuvinte și în scrisoarea târzie a unui nobil ungar din Ribîța (18 aprilie 1830), care spune că ar fi primit informația aceasta de la căpitanul Sodler²⁴, prezent la audiență. Persoana sa a fost mereu invocată de țăranime la 1784, în multe situații alături de cea a mamei sale, împărăteasa Maria

²¹ Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu, 1918, p. 125.

²² David Prodan, *op.cit.* I, p. 81.

²³ Ioan Lupaș, *Împăratul Iosif al II-lea și răscoala țăranilor din Transilvania*, București, 1935, p. 15.

²⁴ *Ibidem*.

Tereza. Astfel, la Vulpeni, la 4 noiembrie, țărani distrug 38 de case de nobili și orășeni, cu strigăte de “vivat Maria Tereza”, iar pentru mobilizarea participanților la răscoală, Horea le-a prezentat o diplomă cu semnătura împăratului și o cruce aurită cu fizionomia lui Iosif al II-lea în medalion.²⁵ Indiferent de adevărul istoric, persoana împăratului funcționează cu rol de catalizator al acțiunilor țărănești la 1784 și cristalizează în mentalitatea țărănească revoluționară ideea că împăratul aprobă și sprijină răscoala țăranilor.

Chiar și după înfrângerea răscoalei, cu toate atrocitățile comise de taberele ostile, clemența imperială s-a manifestat asupra participanților. Iosif al II-lea a intervenit personal pentru a estompa setea de răzbunare contra “poporului valah”. În acest scop, încredințează cercetarea cauzelor răscoalei unei comisii mixte, alcătuită din civili și militari, în frunte cu persoana contelui Jankowics și generalul Popilla, sfătuindu-i “să lase la o parte toate instanțele ordinare”. La fel îndruma și pe guvernatorul Bruckenthal, să facă a înțelege pe nobili că împăratul nu-și poate ține armata gata de război contra supușilor săi”. Spiritul justițiar al împăratului reiese și din mărturisirea pe care o făcea în scrisoarea adresată la 13 decembrie 1784 lui Bruckenthal, spunându-i că, dacă nu l-ar reține griji mai importante, ar fi gata să vină însuși la fața locului, fiindcă apreciază momentul acesta ca fiind “de cea mai mare importanță pentru întreaga monarhie și, încă mai mult, pentru viitor decât pentru prezent.”²⁶

Dacă la nivelul mentalității țărănești mitul “bunului împărat” a fost perceput intuitiv prin colportaj și contagiuni mentale, la nivelul elitei intelectuale, mitul este perceput mai rațional, pe cale spirituală. În urma înrăutățirii relațiilor cu papa, împăratul oprește trimerile la Roma, dar favorizează studiile la Viena. Ca urmare, intelectualitatea românească își va asuma discursul imperial, mai ales când acesta venea în întâmpinarea propriului orizont de așteptare. Cresc în importanță școlile din Blaj, școlile grănicerești, se înmulțesc școlile populare, crește numărul intelectualității românești, funcțiile publice devin accesibile și pentru români, apar nume de ofițeri români în regimentele grănicerești. Toate aceste realizări au la origine politica reformistă și demofilia împăratului Iosif al II-lea. Despre el intelectualitatea românească vorbește în termeni elogioși, ca despre cel mai mare binefăcător al neamului românesc. În acest sens sunt semnificative pentru mitologia imperială stihurile politice care explică rolul pajurii bicefale, tipărite la începutul Molitvelnicului, apărut la Blaj, în 1784:

“Gripșorul cu două capete înălțat
Schiptrul, mărul cu spata împreunat
Semnul Puterii împărătești arată
Care lui Iosif este încredințată
Lui Iosif cel mare, de neamuri iubit
Soare de scutință nouă răsărit
Domnul cu pace mulți ani să-l trăiască
Și prin El pre noi să ne ferească.”²⁷

Textul ne prezintă versuri simple, dar încărcate de o profundă simbolistică, care, indiscutabil, face trimerile ca și în cazul regelui soare, la aceleași simboluri mitologice. Lumina cu razele sale strălucitoare ne sugerează și ea o structură protecționistă, care asigură triumful binelui asupra întunericului, deci simbolizează triumful ideii imperiale eliberatoare.

Alt factor coagulant în construirea imaginii mitice a împăratului Iosif al II-lea l-a reprezentat instituția graniței militare create de habsburgi. Sensibilitatea colectivă a perceput că, prin constituirea regimentelor de graniță, românii au dobândit nu numai pentru prima oară o conștiință comună, dar au ajuns, prin posibilitatea oferită de acum înainte de a avea pământ, și șansa necesară a egalității sociale cu ceilalți locuitori ai țării. Percepția aceasta le întărește speranțele, le catalizează eforturile și creează un tonus optimist în mentalitatea colectivă. Exemplare în această direcție sunt versurile lui Nicolae Stoica de Hațeg, participant la confruntările militare ale Imperiului:

²⁵ Nicolae Densușianu, *Revoluțiunea lui Horea în Ardeal și Ungaria*, București, 1884, p. 213.

²⁶ Ioan Lupăș, *Împăratul Iosif al II-lea și răscoala țăranilor din Transilvania*, București, 1935, p. 20-21.

²⁷ I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, București, 1910, tom II, p. 291.

“Norod ne naștem / din milă ne paștem /
 De grijă măicească / și chiezăricească /
 Mila împărătească / cu mult să se înmulțească /
 Iosif, împăratul blând / țările cercetând /
 Ne-au văzut făptură / cu slabă învățătură /
 Aflatu-ne-au prin munți / vai și rău pierduți /
 Când ne-au și văzut / de ne-au miluit /
 Ca lor să fim gloate / spre trebile toate /
 Lor la biruință / noao de ajutorință /
 Ocol să fim spre pază / și cu cinste să ne vază /
 În credință lor neclățiți / și până la sânge nezmintiți /
 Și spre stare bună / a leagilor coronă /
 La slujbă militari / și în cinste mari /
 Cinstea militărească / domnul să o întărească /
 Să ne sârguim plecați / spre ce suntem chemați /
 Acum întâi s-au cerut / feciori să meargă într-ajutori /
 Cei mulți au mers frumos / puțini au dat și dos /
 Nedând mulțumită / Marii Terezii de pită /
 Eu mă arăt ca un fiu / Încredințez până voi fi viu /
 Austria înaltă / cu noi acum saltă: Ție în veci se cuvine /
 slujbă de la mine.”²⁸

Dincolo de valoarea discutabilă a versurilor autorului, ele relevă impactul puternic al graniței militare și sensibilitatea colectivă românească. Referindu-se la aceasta, istoricul clujean Toader Nicoară preciza următoarele: “Condiția de militar <de grăniceri> va deveni în imaginarul social al românilor ardeleni sinonimă cu condiția nobiliară, alimentând visele și speranțele de emancipare a categoriilor servile (iobagi și jeleri) și, pe un plan mai general, a speranței de emancipare pentru românimea în Ardeal.”²⁹ Acest suflu ideatic își găsește geneza în Curtea Veneză în eforturile de a moderniza structurile anacronice și de a așeza principatul Transilvaniei pe temelii constituționale sociale. Regimentele grănicerești române își vor dovedi viabilitatea în timpul războaielor napoleoniene, când grănicerii români, împreună cu cei sârbi, cehi, croați, sloveni vor lupta pentru cauza împăratului și împotriva dușmanului acestuia. Această participare la luptă sub drapelul habsburgic întărește percepția mitică a puterii, accentuează semnificația “bunului împărat” pentru țăranii români, deveniți soldați în armata sa. Contemporanul lui Iosif al II-lea devine veridic în afirmația sa în momentul în care notează că: “probabil toți iobagii români din Transilvania s-ar fi înrolat pentru serviciul militar, dacă acesta ar fi fost permis sau necesar.”³⁰ Mărturia notarului din Mediaș, Heydendorff, este cât se poate de edificatoare pentru imaginea împăratului Iosif al II-lea, mitizat în sensibilitatea colectivă.

Imaginea ne îndeamnă să credem în această direcție, deoarece ea ne sugerează atitudinea românilor față de existență, deci față de idealul spre care trebuia să se îndrepte fiecare individ din epoca preindustrială, idealul de a-și găsi o protecție suverană relevantă pentru destinul lor crunt și opriment.

În spiritul demofiliei și reformismului argumentate până acum, Iosif decide la 22 august 1785 desființarea iobăgiei, odioasa denumire de iobag să fie înlocuită cu aceea de colon, ca supușii săi să aibă posibilitatea de a se muta de la un nobil la altul, să nu poată fi siliți să facă servicii la curțile nobililor. Aceștia nu-i vor putea scoate pe coloni fără sentință judecătorească de pe pământurile pe care le dețin și nici alunga dintr-un sat în altul.³¹ Desființarea

²⁸ Nicolae Bocșan, *Manuscrise bănățene din secolul al XVIII-lea*, în “Studii de limbă, literatură și folclor”, IV, Reșița, 1978, pp. 423-424.

²⁹ Toader Nicoară, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800)*, Presa Universitară Clujeană, 1997, p. 368.

³⁰ Mathias Bernath, *Habsburgii și începuturile formării națiunii române*, Editura Dacia, Cluj, 1984, p. 17.

³¹ David Prodan, *Problema iobăgiei în Transilvania 1700-1848*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989; p. 172.

iobăgiei, fascinantă idee, captase întreaga sensibilitate a românilor. “Împăratul lor”, în care credeau și de a cărui bunăvoință nu se îndoiau, le dăduse în sfârșit satisfacția scontată, libertatea socială. Ei înțeleg că lupta lor n-a fost zadarnică. Libertatea câștigată e numai de la împărat și îngrădirile reprezintă doar un abuz al nobilimii.

Ei au înțeles “părintească purtare de grijă”, “toată silința” pe care împăratul le-a întors spre fericirea supușilor împărăției. Faptul se poate observa în răspunsurile satelor Gurghiului, cu prilejul conscripției urbariale din toamna anului 1785. “Iobăgia, oricât era până acum veșnică datorie și așa de pământ legat ca să nu mai poată muta iobagul într-alt loc, de aicea înainte cu totul o strică. Ne știm iobagi de mult, dar acum, de câteva săptămâni, ne-a făcut înălțatul împărat oameni slobozi.”³² Textul ne relevă o imagine asemănătoare cu aceea a țăranilor noștri, care, în deceniile doi - trei ale secolului nostru, păstrau lângă lumina opaițului portretul domnului Cuza, cel care i-a împroprietărit la 1864.

Discursul globalizant al țăranimii ne relevă solidaritatea dintre împărat și toți ceilalți, dorința acestora din urmă de a se integra cât mai repede într-o lume care, deși imperfectă, relevă o ordine de netăgăduit. Cei care până mai ieri erau răsculați, consimt la autoritatea lui “imperium romanorum”, convinși de faptul că aceasta-i unica soluție la care determinismul îi îndeamnă. Liberul arbitru conchide că, într-o astfel de situație, revenirea la “ordinea imperială” le oferă, singură, șansa în viitor. Încrederea în conceptele iosefine îi determină să renunțe la răzvrătiri, acceptând noua ordine vieneză. Este și aici precumpănitor mitul împăratului, ale cărui soluții sunt mai favorabile existenței lor, decât revolta din 1784.

Altă măsură favorabilă românilor, decretul de “concivilitate”, recunoștea egalitatea românilor cu sașii, dreptul la proprietate, la așezarea și achiziționarea de proprietăți în orașe, admitere în bresle și meserii. Egalitatea în drepturi, obținută de români în urma rescriptului de “concivilitate” din 22 martie 1781, li s-a părut sașilor insuportabilă: “Acum îmi doresc din toată inima să nu mai trăiesc”³³, a exclamat consilierul gubernial von Hannerheim la aflarea veștii. Din acest scurt pasaj se observă că o conviețuire a românilor cu sașii care, în percepția ultimilor, nu au cunoscut educația morală, civilizația, pare să spună mai departe textul, li se pare contemporanilor de neconceput. Un fapt e cert, desființarea națiunilor politice și a autonomiilor lor, decretarea tuturor locuitorilor ca cetățeni egali în drepturi au favorizat pe români, deoarece situația lor seculară de tolerați înceta să funcționeze și se alăturau corpului social al Imperiului Habsburgic.

Decretul de concivilitate a stârnit până și împotrivirea guvernatorului Transilvaniei, Samuel von Bruckenthal, coinițiator al reformelor tereziene, însă puțin agreat de împărat, care a încercat să obțină o atenuare a avantajelor sociale, politice și economice obținute de români. “Atâta timp cât românii nu ating un nivel cultural egal cu cel al sașilor, cât timp nu-și însușesc deprinderile și obiceiurile lor, amestecul românilor nu aduce nici un câștig întregului”, reproșează el împăratului.³⁴ Nici acest argument nu a modificat cursul reformelor și, prin rescriptul imperial din 13 iulie 1784, națiunea săsească a fost declarată desființată, iar averea Universității săsești a fost încredințată Camerei Aulice a Ungariei.

În aceeași atmosferă, persoana împăratului a fost invocată la nivelul creației populare, în calitate de judecător suprem, de ultimă instanță. Tradiția populară afirmă că între cele 19.000 de suplici înaintate împăratului Iosif al II-lea cu prilejul primei sale călătorii în Transilvania, a existat și o suplică cu un conținut în versuri, ce face trimitere la împărat ca instanță supremă de dreptate:

“Milostive împărate
Socotește cu dreptate
4 zile robotim
Iar a 5-a pescuim
A 6-a la vânătoare,
A 7-a e sărbătoare,

³² *Ibidem*, p. 180.

³³ Mathias Bernath, *op.cit.*, p. 247.

³⁴ *Ibidem*, p. 248.

Socotește Împărate
De mai e cu dreptate,
Să plătim biruri și date.”³⁵

Imaginarul politic al iluminiștilor români a situat în centrul audienței lor pe împăratul austriac, perceput în credința “bunului împărat” adevăratul instrument prin care Viena dobânda o putere dominantă de o cu totul altă natură decât cea a ierarhiei socio-politice. Penetrarea acesteia în mentalul colectiv explică în bună măsură problema popularității lui Iosif al II-lea. Gheorghe Șincai e cucerit însuși de persoana împăratului “sub care au resuflețit românii și eu atunci înflorind mult puteam”.³⁶ Alt exemplu care atestă existența mitică în conștiința intelectuală românească l-a reprezentat “Cuvântul înainte”, scris de Gheorghe Șincai în Catehismul cel Mare: “După ce s-au îndurat în anii trecuți Pre înălțatul și de Dumnezeu încoronatul Împăratul nostru, Domnul Iosif al II-lea, a poruncit crăiescului guverniiu din Marele Principat ca precum și la alte nații și la români să se ridice școale în care să învețe pruncii pre limba sa a ceti și a scrie, a număra sau Arithmetica și învățătura creștinească, ca să poată fiștecarii dintre dâșșii fii nu numai buni fii ai patriei sale, ci și adevărați creștini”.³⁷

În același sens, Samuil Micu adoptă un ton laudativ, afirmând că: “De la Leopold I ar fi început românilor a le merge mai bine”, împărăteasa Maria Tereza ar fi fost o “milostivă mamă”, iar împăratul Iosif al II-lea, fiul acesteia, i-ar fi întrecut pe toți, pentru că, între altele, a fost “un împărat și domn foarte milostiv și drept cu săracii, bun părinte, a desfășinat iobăgia, care era un chip de robie păgânească”.³⁸

Raționalismul secolului al XVIII-lea, modelul împăratului “populist”, reformismul iosefin, hrănit din ambianța secolului Luminilor au făcut posibilă în spațiul ardelean deplasarea sensibilității dinspre loialitatea religioasă spre cea imperială. Inovație în mentalul colectiv ardelean, mitologia imperială cristalizată pe fondul instalării stăpânirii habsburgice în Transilvania, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea a trebuit să accepte restructurări în sensul apropierei față de problemele grave ale principatului.

Dimensiunea mitică a împăratului “salvator” și “justițiar” a fost întregită și de sfârșitul domniei și al vieții. Profund mâhnit, văzând cum se prăbușește întreaga operă, împăratul Iosif al II-lea și-a trăit ultimele sale zile în chinuri sufletești și trupești. Întins pe patul de moarte, neliniștit de ecoul revoluției franceze, asaltat de consilierii săi pentru a-și renega opera, împăratul scrie fratelui său Leopold de Toscana cuvinte sfâșietoare: “Nu pot să dorm nopțile și adâncit în gânduri triste asupra tuturor nefericirilor mele personale și ale statului, cu sănătatea care îmi împiedică orice ușurare și-mi face munca și mai penibilă, sunt, cred, în prezent, cel mai nefericit muritor care există”.³⁹

Mitul său e consolidat, el se hrănește din forțele fizice care pier, din paloarea sa tot mai accentuată, pe care o observă toți cei din jurul lui Noailles, reprezentantul Franței la Curtea din Viena, compătîmîndu-l pe împărat, scrie despre el, ca despre un om “al cărui corp era cu totul pornit spre istovire, al cărui suflet pătimea și mai cumplit”.⁴⁰ Împăratul istovit de boală și de o muncă supraomenească, supus la presiuni tot mai mari din partea consilierilor, a semnat la 28 ianuarie 1790 “Revocatio ordinationum”, prin care și-a revocat toate ordinele cu excepția celor referitoare la edictul de toleranță religioasă și desființarea iobăgiei. Toate aceste premise subordonate interesului statal și dorinței lui de dreptate, motivează mitul împăratului rebel în fața ordinii sociale, motiv literar pentru nenumărați poeți și scriitori.

Problemele de sănătate ale lui Iosif al II-lea nu puteau să rămână fără urmări în sensibilitatea colectivă românească. La 10 februarie 1790, episcopul românilor ortodocși Gherasim Adamovici, printr-un ordin, îndemna preoțimea română “să facă rugăciuni a trei zile după olaltă pentru împăratul”. Tot preoților le revenea obligația să îndemne pe norod “cu toți din toată inima să se roage pentru însănătoșirea și ajutorul înălțimii sale”.

³⁵ E. Dăianu, *Vorbe bune*, “Calendarul nostru pe anul 1919”, Camlasu Mare, 1918, pp. 58-90.

³⁶ I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, București, 1910, tom II, p. 291.

³⁷ *Ibidem*, p. 281.

³⁸ Samuil Micu, *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*, tomul al II-lea, pp.201-202.

³⁹ Zenovie Păclișanu, *Luptele politice ale românilor ardeleni*, București, 1923, p. 4.

⁴⁰ Ioan Lupaș, *op. cit.*, p.1.

Moartea împăratului la 20 februarie 1790 a avut un puternic impact în mentalitatea generală românească, care văzuse în augustul împărat întruchipate personajul salvator și justițiar, îndelung așteptat de o comunitate opresată secular. Semnificativ în acest sens este mesajul trimis la 23 martie 1790 de episcop către preoțimea românească din Ardeal, îndemnându-i ca în zilele 2, 3 și 4 aprilie “să slujească sfânta liturghie și parastasul, după obicei, întru pomenirea de jale vrednicului nostru împărat întru Domnul răposat și la fiecare biserică să se tragă clopotele într-o zi trei ceasuri”.⁴¹

Durerea existentă în sensibilitatea colectivă românească contrasta izbitor cu cea existentă în Ungaria, unde oficialitățile au ezitat să facă publică moartea împăratului, pentru a nu tulbura atmosfera de bucurie creată de revocarea ordinelor sale. Pretutindeni au fost organizate mari sărbători și lumea jubila de bucurie. Indiferența manifestată cu acest prilej a atins cote nebănuite în Ungaria, încât până târziu în martie nu s-a dat nici o dispoziție cu privire la doliul obișnuit în aceste cazuri, iar când aceasta totuși a fost luată, cum afirmă un istoric sas, “haine negre s-au văzut, dar nu s-au văzut fețe posomorâte”.⁴²

“Revocatio ordinationum” și moartea împăratului i-au afectat în mod dureros pe românii ardeleni, care-și vedeau spulberate atât speranțele într-un statut social convenabil, cât și pierderea “prea-milostivului împărat” ce a observat mizeria și nedreptatea popoarelor din cuprinsul monarhiei și cu pasiune s-a străduit să le înlăture. Imaginea mitică a împăratului va rămâne imaculată de-a lungul multor generații de români. Pentru a surprinde imaginile plastice ce reflectă credința în împărat, vom urmări formulele prin care reprezentanții românilor se adresează către împărat și către Viena: “Plângerile noastre care sub stăpânirea Augustei și glorioasei Case de Austria au fost mult ușurate, iar în timpul din urmă sub domnia divului și prea dreptului nostru împărat, marele Iosif al II-lea au dispărut cu desăvârșire, au devenit azi iarăși foarte grele. La moartea augustului împărat de veșnică pomenire Iosif cel Mare, Înalta Casă de Austria ne-a dat școli, seminarii, fundații și donațiuni, pe seama episcopilor ne-a dat diplome, restrictie și rezoluțiuni privind la numirea românilor în oficii publice, astfel încât sub domnia lui Iosif al II-lea au fost puși pe picior de egalitate cu națiunile celelalte.”⁴³

Textul de față este cel mai relevant document care atestă faptul că, deși Iosif murise, mitul său a trecut din ambianța trecătoare, seculară în ambianța spirituală eternă.

Momentul *Supplex Libellus Valachorum* este doar unul din nenumăratele momente când românii își vor aminti de dovezile de bunătate și de grație datorate marelui binefăcător al românilor, împăratul Iosif al II-lea. În percepția lor împăratul este “acel fericit împărat de veșnică aducere aminte, prea dreptul principe, prea marele nostru Iosif al II-lea, care a înțeles drepturile pure și simple ale omului cât și ale cetățeanului, care a recunoscut nedreptatea și asuprirea, care a văzut cu ochii săi și s-a convins pe deplin că națiunea română este și mult mai numeroasă decât celelalte ale Provinciei, și de cel mai mare folos în timp de pace ca și în timp de război, a admis ca românii să se bucure întru totul de aceleași drepturi și beneficii, întocmai ca și celelalte neamuri din principat.”⁴⁴

Fidelitatea față de împărat și dinastie, rezultat al unor experiențe trăite și valorificate la nivelul imaginarului politic s-a datorat mai ales episodului mitic reprezentat de guvernarea luminată a celui care a fost Iosif al II-lea. Mitul politic al “bunului împărat” la românii din Transilvania a avut o valoare terapeutică, semnificând o structură mentală realizată în jurul împăraților habsburgici, a căror politică reformistă răspundea așteptărilor aproape mesianice ale populației românești.

Se știe, cu cât frica și insecuritatea unei colectivități sunt mai intense, cu atât mai accentuată va fi tendința de a se recurge la mit și la ipostazele sale, cel mai adesea în mod conștient. Persoana împăratului Iosif al II-lea a devenit astfel instanța de apel ultimă pentru o “națiune” cu statut marginal în regimul de stări și care-și va organiza, în funcție de aceasta, propria ideologie politică de emancipare. Întâlnirea dintre împărat și supușii săi români se

⁴¹ Ioan Lupaș, *Contribuții la istoria politică a românilor ardeleni în secolul al XVIII-lea*, în “Studii, conferințe și comunicări istorice”, I, pp. 330-331.

⁴² Zenovie Păclișanu, *op.cit.*, p. 5.

⁴³ *Ibidem*, p. 15.

⁴⁴ David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 504.

realizează la acest nivel al imaginarului. Fiecare din cele două părți recunoaște în celălalt elementele ce-i lipsesc. Pentru a realiza modernizarea și uniformizarea imperiului, împăratul Iosif al II-lea are nevoie de români pentru a “convinge” regimul de stări să adere la acest scop. La rândul lor, românii au nevoie de împăratul “bun” pentru a supraviețui în această situație dificilă ca națiune marginală și tolerată ca religie. Chiar dacă realitatea istorică a atenuat din intensitate existența mitului, totuși tendința țăranului de a-l absolvi pe suveran de orice vină, convins că stăpânul lor era plin de intenții bune față de persoana lor, va alimenta în continuare imaginarul social și politic al românilor din Transilvania.